

Ὁ ἐξαεὶς οὗτος ἀγὼν, ὅστις διὰ τὰ κατορθώματά του, πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀδιάρρηκτον ὁμόνοιαν καὶ συνδιάτασιν τῶν ὀργάνων του, μᾶλλον ὑποπτον ὑπέδειξε τὴν προηγουμένην ἀνταρτικὴν τοῦ Ἀλεξίου Καλλέργου πολιτείαν, ὁ ἀγὼν οὗτος εἶπεν ἰχνη δυσεξίτηλα ἐν τῇ μνήμῃ τῶν νησιωτῶν. Ἡ μετὰ βίας ἀπὸ τῆς Ἑνετικῆς τυραννίδος εἰς τὴν Τουρκικὴν, ὁ μωαμεθανικὸς διωγμὸς, αἱ Αἰγυπτιακαὶ κακώσεις, πεντακοσίων ἐτῶν δυσπερίγραπτα δεινοπαθήματα, δὲν ἐξήλειψαν ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀπογόνων τὴν ἐνδοξὸν ἐπωνυμίαν. Ἀγγλὸς τις περηγητὴς, τὴν Κρήτην πρὸ τινος περιελθὼν εἰς ζήτησιν ἐπιγραφῶν καὶ μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, ἠρώτησε ματαίως τὴν ἡγῶ τῶν ἐρειπίων ποῦ καὶνται τὰ λείψανα τῆς πόλεως τοῦ Ἐπιμενίδου καὶ τοῦ Δίκτυος· εἶχεν ἐκπνεύσει καὶ αὐτὴ ἡ ἡγῶ εἰς τὴν βασιλείαν ἐκείνην τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς λήθης. Ἐξεπλάγη, ὅμως, τυχὼν ἐν μέσῳ μαρμάρων, τοὺς χαρακτῆρας τῶν ὁποίων εἶχεν ὁ χρόνος διαγράψει καὶ καταστήσει πάντως ἀνενεργήτους πρὸς τὴν μνημόνευσιν ἐνεχαράχθησαν, ἐξεπλάγη εὐρῶν, μετὰ παρέλευσιν πέντε ἑκατονταετηρίδων, ἐμψυχον εἶτι τ' ὄνομα τοῦ Ψαρομηλίγγου εἰς τὸ στόμα τοῦ ἰδίου ξεναγωγοῦ (1). Καὶ ὅμως, πόσα οἱ ἐμπαθεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονογράφοι, πόσα σπουδαῖα συμβάντα παρεσιώπησαν, πόσα ἀνδραγαθήματα παρεμόρρωσαν, πόσας πράξεις ἀξιολόγους κατεκοίμισαν εἰς τὰς *Μολυβδίνους φυλακὰς* τῆς Ἑνετικῆς φιλαυτίας, ἐνθα ἡμεῖς οἱ μεταγενέστεροι φιλοχωροῦντες, περιπατοῦμεν ἀπὸ κρύπτῃς σκοτεινῆς εἰς σκοτεινότεραν εἶτι, καὶ ὁσφραινόμεθα τοῦ κοιμητηρίου τὴν σιπεδόνα! Ἐντεῦθεν μέγα κριτικῆς τέχνης ἔργον ἐναποτίθεται πρὸς τοὺς φιλερύνους τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος ἱστορικούς, ἔργον ἐρμηνείας δύσκολον μὲν καὶ ἀκανθώδες, ὅμως ἀναπόφευκτον. Πῶς θέλομεν περισκοπήσει ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου τὰ ὑπόγεια, ὅπου μένουσιν ἐξ αἰῶνος κεκρυμμένα πολύτιμα λείψανα τῆς βαθμιαίας ἡμῶν παλιγγενεσίας; Αἱ χρονογραφικαὶ πηγαί, ἡ ἀναδίφησις χειρογράφων, αἱ μαρτυρίαι καὶ παραπομπαί, καὶ ὅσα ἄλλα ὁδηγοῦσι τὸν Εὐρωπαῖον ἰχνηλάτην εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ φιλοσοφικὴν διαφώτισιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ βιολογίας, ταῦτα οὐδ' ὅλως ἐξαρκοῦσι πρὸς ἡμᾶς, οἵτινες καθ' ὅλην τῆς Ἰταλοκρατίας τὴν διάρκειαν ἐστερήθημεν ἐθνικῶν καὶ αὐτογράφων ὑπομνημάτων, ἐστερήθημεν καὶ τῆς ἐλευθερίας αἵμα καὶ τοῦ ἀγλαοῦ ταύτης καρποῦ, τῆς ἱστοριογραφίας. Διό, ἀντὶ μαρτυριῶν πολυτελείας, ἀντὶ διπλωμάτων καὶ διφθερῶν ἐπιδείξεως, ὁ ἡμέτερος μεσαιωνογράφος θέλει συχνάκις ἀναγκασθῇ νὰ προτιμήσῃ, εἰς διευκρίνησιν τῆς ἀληθείας, τὴν αὐθεντίαν τῆς εἰκασίας καὶ τοῦ συμπεράσματος. Ἀγγλοὶ, Γάλλοι, Γερμανοὶ, Ἰταλοὶ τὴν πατρίον γῆν ἀνασκάπτουσι καὶ γεωργοῦσιν ἐν τοῖς ἀρχείοις καὶ ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς πολιτείας των. Ἀλλ' ἡμεῖς, οἱ πάντων ἱστορικώτατοι, ἡμεῖς οἱ πρωτοπλάστῃ καὶ διδά-

σκαλοι ἱστορίας, ἡμεῖς ἡμεῖς πεπρωμένοι, φεῦ! τοὺς νόμους, δι' ὧν βαθμικῶς ἀναζῶμεν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ κοινωνίᾳ, νὰ ζητήσωμεν εἰς ξένην γῆν, εἰς μεμβράνας, πνεούσας τὴν καθ' ἡμῶν δυσμένειαν καὶ κακοθῆλειαν, εἰς μαρτυρίας τῶν τυράννων μας, εἰς τὴν χρονογραφίαν τῶν Ἑνετῶν, τῶν Γάλλων, τῶν Ὀθωμανῶν! Τίτι δὲ τρόπον; Οὐχὶ ἀναγινώσκοντες, σημειοῦντες, ἀποθησαυρίζοντες, καὶ τὰ τεθησαυρισμένα μεταφέροντες πιστῶς εἰς τὴν συγγραφὴν, ἀλλ' ἀλλοκότως πως καὶ ἀνὰ πᾶν βῆμα τὰς κατηγορίας ἀμυνόμενοι· ἀντιλέγοντες, ἀνασκευάζοντες, μαντεύοντες, εἰστολογοῦντες· νῦν μὲν τὸ λευκὸν ἀντικαθιστῶντες εἰς τὸ μέλαν, ἄλλοτε δὲ τὸ ἐνδοξὸν εἰς τὸ ἄδοξον· πολλάκις δὲ καὶ προσαρμολύοντες ἐπινοήσεις, ναὶ μὲν πιθανὰς, εὐλογηφανεῖς, ἀξιοπίστους, ὅμως ὑπὸ τῆς ἀλλαχοῦ θετικῆς ἱστορίας ἀναπεμπομένας εἰς τὴν χώραν τῆς Ποιήσεως.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΣΠ. ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—οοο—

Διάφορα Διηγήματα καὶ Ποιήματα Ἀλεξάνδρου Ρίζου
Ῥαγκαβῆ. Τόμ. Γ'. Ἐν Ἀθήναις 1839.

Ἡ καλλιθέλαδος Μοῦσα τοῦ Κυρίου Ἀλεξ. Ῥ. Ῥαγκαβῆ ἐπροίκισε τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν διὰ νέων ποιητικῶν συγγραμμάτων. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ νεωτέρου Παρνασσοῦ μας τὰ προϊόντα μεγάλως ἐνδιαφέρουσι τὸ Πανελλήνιον, καὶ ἡ Παρδόρα ἐξετάζουσα καὶ ἐπικρίνουσα τὰ σπουδαιότερα τούτων τὰ διαβιβάζει περιληπτικῶς καὶ εἰς τοὺς ἀπωτέρους αὐτῆς συνδρομητὰς, ἐπιχειροῦμεν χάριν αὐτῶν τὴν συνοπτικὴν ἐξέτασιν τῶν ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τοῦ Κυρίου Ῥαγκαβῆ περιεχομένων. Πράττομεν τοῦτο μετὰ ζήλου εἰτι μέζονος, καθόσον ἡ νεωτέρα ἡμῶν φιλολογία ἤρξατο ἀπὸ τινος χρόνου νὰ ἐλκύῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἐν Εὐρώπῃ. Παρατηροῦμεν δὲ μετ' ἐθνικῆς τρόπου τινος φιλαυτίας ὅτι καὶ ἡ ἐντὸς καὶ ἡ ἐκτὸς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἀναπτυχθεῖσα φιλολογία, ἔλαβεν ἀπὸ τινος χρόνου ἀξίαν καὶ χαρακτῆρα τοιοῦτον, ὥστε δυνάμεθα νὰ μὴν ἐρυθριῶμεν διὰ τὴν παρούσαν κατάστασιν αὐτῆς, νὰ τρέφομεν δ' ἐλπίδας δόξης μελλούσης ἐραμιλλοῦ ἐκείνης, ἥτις συνεκίνει τὰς ἀγερώχους ψυχὰς τῶν Μαραθωνομάχων, ἥτις διέσωσε τὴν Ἑλληνικὴν εὐκλειαν ἐκ τοῦ φρικώδους τῆς δουλείας κλύδωνος, καὶ ἥτις συνετέλεσεν εἰς τῆς πατρίδος τὴν παλιγγενεσίαν. Ἐάν δὲν ἐπέζων οἱ ἀμήμητοι λογογράφοι καὶ ποιηταὶ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὰ ἀριστουργήματα τῆς γλυπτικῆς, τίς ἤθελε θαυμάζει καὶ Ἑλλήνας καὶ Ἑλλάδα; Καὶ ἐάν δὲν ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐθνῶν ἡ ἀρχαία ἡμῶν Πατρίς, τίς

(1) Paschley, Journey in Crete. T. 2.

ἤθελε δώσει χεῖρα ἀρωγὸν εἰς ἀδοξὸν δούλον ζῆτουν-
τα νὰ θρῆνη τὰ ἄτιμα αὐτοῦ δεσμά;

Ἀκατανόητος καὶ παράδοξος τῶν ἀνθρωπίνων
πραγμάτων ὁ προσωρισμός! Ὅ,τι ἐγγράφη πρὸς τέρψιν,
ὅ,τι κατεσκευάσθη πρὸς κόσμωσιν, καὶ ὅ,τι ἐλέγχθη
πρὸς ἐπίδειξιν ἢ ἀνάγκην ὑπὸ εὐνοῦς θανόντος, τοῦτο
ἐχρησίμευσε διὰ τὴν νέαν αὐτοῦ ἀνάστασιν.

Αἱ νέαι ποιήσεις τοῦ Κυρίου Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆ εἰσὶ
ποικίλλης φύσεως καὶ εἶδους· ὁ δὲ ἀπαρτίζων αὐτάς
τόμος συνεδέθη ὡς ἀνθοδέσμη πολύχρους ἐν τῷ πλου-
σίῳ ἀθῶνι τοῦ ποιητικοῦ του χαρτοφυλακίου ὑπὸ
τοῦ ἐκδόντος αὐτὸν τυπογράφου. Μεταξὺ δὲ τῶν
ποιήσεων ἀπαντῶνται εἰς πεζὸν λόγον καὶ χαριέ-
στατά τινα διηγήματα, καθωραϊζόμενα διὰ τῶν ζω-
ρῶν χρωμάτων ἀκμαζούσης ποιητικῆς φαντασίας, γε-
γραμμένα πρὸς τὸν σκοπὸν ἡδείας καὶ εὐχαρίστου
διδασκαλίας, καὶ χαίροντα ὅλα τὰ προσόντα ποιη-
τικῆς πολιτογραφίας.

Ἐκ τούτων τὰ πρῶτα φέρουσι τὸν τίτλον· α' Ὁ-
δοιπορικαὶ Ἀναμνήσεις η, καὶ ἐξ αὐτῶν τὸ ἐπιγρα-
φόμενον Ἀγγλία διαπρέπει ὡς ἐν τῶν ἀρίστων. Εἶ-
ναι δὲ τοῦτο εὐτράπελον καὶ χαριέστατον μυθιστο-
ρημάτιον, ὅπου ἐξικονίζονται σπουδαῖαι κοινωνικαὶ
περιπέτειαι, καὶ διαγράφονται διὰ γραφίδος λεπτῆς
αἱ χαρακτῆρες τῶν δρώντων προσώπων. Ὁ ἀναγι-
νώσκων τοῦτο εὐρίσκει τὴν ἀφελῆ καὶ ἀνεπιτήδευτον
χρóaν τῶν μυθιστορημάτων τῆς Σκάνδης, καὶ τὰ θέλη-
τρα τῶν συγγραφῶν τοῦ Σόη καὶ Δουμῆ, καὶ μολον-
τοῦτο ὁ σκοπὸς τοῦ συγγραφέως εἶναι οὐχὶ νὰ μᾶς
ἐκθέσῃ ἀπλῶς τὰς τερψικαρδίας σκηναὶς ἐρωτικοῦ μυ-
θιστορήματος, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς μὴ εἰδότας τί
ἐστὶ σιδηρόδρομος, καὶ ἡλεκτρικὸς τηλεγράφος!
Τὸ ἄλλως ξηρὸν τοῦτο μάθημα ἀποβαίνει διὰ τῆς
μαχηκῆς ράβδου τῆς ποιητικῆς εὐφυΐας εὐχάριστον καὶ
ἡδύ ψυχαγωγίημα.— Ἐὰν δὲ δὲν μᾶς ἀπατᾷ ἡ μνή-
μη, ἀνέγνωμεν τοῦτο πρὶ χρόνων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ
Πανδώρα (*).

Τὰ δὲ ἐπιγραφόμενα α' Δύο πόλεις τῆς Ἀδρια-
τικῆς α. Πόλις. β'. Σάλων α, ἢ Ἐπιστολὴ ἐξ Αἰ-
γυπτου, καὶ ἡ α' Βιογραφία τοῦ Ἐρεχθείου η εἰσὶ
τῆς αὐτῆς ὠρελιμωτάτης σχολῆς προϊόντα, τῆς συγ-
κινώσεως τὸ ἡδὺ μετὰ τοῦ ὠρελίου, τὰς γοητευτι-
κάς περιγραφὰς μετὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀκριθείας,
καὶ τῆς φαντασίας τὰ ῥόδα μετὰ τῶν ἀκανθῶν τῆς
δογματικῆς διδασκαλίας.

Δὲν πιστεύομεν νὰ φανῶμεν παλινδρομοῦντες εἰς
μεσαιωνικὰς ιδέας ἐὰν ὑπενθυμίσωμεν εἰς τοὺς ἀνα-
γνώστας τῆς παρούσης διατριβῆς, ὅτι ἡ πρὸ τῆς ἐπα-
ναστάσεως καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἑλληνικὴ νεο-
λαΐα, δηλ. ἡ γεγραμμένη ἡδὴ γενεὰ, ἀποσχιρτήσασα
ἀπὸ τὴν χυδαίαν ἀνάγνωσιν τῶν ἀραδικῶν μύθων
τῆς Σουλτάνας Χαλιδῆς, τῆς φυλλάδας τοῦ
μέγα Ἀλέξανδρου, καὶ τῆς τῶν Βερτόλδων,
πατρὸς καὶ υἱοῦ, μεγάλᾳ ἐρύσθη ἠθικῆς καὶ πρα-
κτικῆς φιλοσοφίας μαθήματα ὑπὸ τριῶν πασιγνώ-
στων συγγραμμάτων, τῆς Ἀποθήκης τῶν παιδῶν,

τοῦ Ροβινσώνας, καὶ τῆς ἐν πεζῷ λόγῳ συγγρα-
φείσης γαλλιστί, πολλάκις δὲ μεταφρασθείσης, ἐπο-
ποιᾶς τῶν τυτῶν τοῦ Τηλεμάχου. Δὲν διττάζο-
μεν δὲ νὰ εἰπώμεν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν παρέρ-
γων τούτων ἀθυρμάτων τοῦ εὐφραδοῦς καλάμου τοῦ
Κυρίου Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆ, χωρὶς νὰ τὸν κολακεύσω-
μεν, ὅτι μόνος αὐτὸς ἠδύνατο σήμερον νὰ συγγράψῃ
τερπνὸν τι καὶ διδασκτικὸν συνάμα διὰ τὰς γυναῖκας,
τοὺς νέους, καὶ τὸν λαὸν ἐν γένει σύγγραμμα, συμ-
φώνως μὲ τὸ πνεῦμα, τὴν πρόδον, καὶ τὰς γνώσεις
τῆς ἐποχῆς, καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀγω-
γῆς, ἥτις, ὥς τὸ ὁμολογήσωμεν, μὲ ὅλα τὰ γυμνά-
σια καὶ τὰ δημόσια ἢ ἴδια εκπαιδευτήρια δὲν εὐρί-
σκεται εἰς λίαν εὐάρεστον κατάστασιν. Εἰς τοῦτο
μάλιστα λαμβάνομεν τὸ θάρρος νὰ τὸν παρακαλέσω-
μεν καὶ νὰ τὸν προτρέψωμεν. Εἴμεθα, νομίζομεν, ἐν-
ήμεροι πρὸς τὰ δημοσιεύμενα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοι-
νωνίᾳ συγγραμμάτια. Καὶ ξηρὰ μὲν καὶ διδασκτικὰ
βιβλία ἢ φιλοκέρδεια εἰργάσατο τόσα, ὅσοι εἰσὶν
οἱ ἀπτέρους τοῦ στερεώματος, μυθιστορήματα δὲ
ιστοροῦντα πάθη καὶ ἥθη ξένα βλέπομεν καθ' ἐκά-
στην τόσα

α' Ὅσα ἄνθη καὶ φύλλα γίγνηται ὄρη. η

Ἀλλὰ τὸ φῶς τῶν ἀστέρων τούτων εἶναι νοθρόν,
καὶ ἀποτρόπαιον, ἀλλὰ τὰ ἄνθη ταῦτα εἰσὶν ἰοβόλα,
ἢ ὅση αὐτῶν εἶναι δηλητηριώδης, καὶ μεθύσκουσα
διαφθείρει τὴν παρθένον εἰσέτι Ἑλληνικὴν ψυχὴν. Σύγ-
γραμμα δὲ πρωτότυπον διὰ κοινὴν ψυχαγωγικὴν
χρῆσιν καὶ διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ δὲν γνωρίζομεν οὐ-
δὲν, καὶ θέλομεν εὐγνωμονεῖ εἰς τὸν καταδείξοντα ἡμῖν
τὸ τοιοῦτο. Ταύτην τὴν ἔλλειψιν γνοῦς καὶ ὁ ἐν Κων-
σταντινουπόλει ἀποβιώσας καλὸς πατριώτης Μελάς πρὸ
καιροῦ, καὶ ὁ γέρον Νικόδημος ἐσχάτως, ἠνοιξαν ἐπὶ
τούτου τοῦ θέματος παλαιστράν εὐγενοῦς διαγωνι-
σμοῦ, καὶ ταῦτα μὴ ἀγνοῶν ὁ κατὰ πάντα ἀξιότι-
μος συμπολίτης ἡμῶν Λέων ὁ Μελάς τὸν Γεροστά-
θην του συνέταξεν. Ἡ τάσις περὶ τὸ μεταφράζειν
κακῶς κακὰς μυθιστορίας, ἢ περὶ τὸ ἀναλάττειν συγ-
γράφειν τοιαύτας, ἦν τινὲς ἔχουσιν σήμερον, προδί-
δει δεινὴν τῆς κοινωνίας νόσον, καὶ μάλιστα εἰς ἐ-
ποχὴν καθ' ἣν γενναιώτερα φρονήματα καὶ σπουδαί-
τερα ἔργα ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν νέων καὶ ἡ μεγάλη
Πατρίς, καὶ ὁ ἐν τινι γωνίᾳ ταύτης ἰδρυθεὶς πρὸς
ὥραν Ἑλληνικὸς θρόνος.

Μεταξὺ τῶν πονημάτων τῶν ἐν πεζῷ λόγῳ γε-
γραμμένων ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας ἡμῶν συγγράμματι τοῦ
κυρίου Ραγκαβῆ ἐν ἐπιγράφεται α' ἡ Συνέντευξις
τῆς Δρέσδης η. Ἠθέλομεν πράξει ἔργον ἀδίκου ἐπι-
κριτοῦ ἂν παρετρέχαμεν τοῦτο ἐν σιωπῇ, διότι τοῦτο
εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον.

Εἶναι δὲ τοῦτο διάλογος μεταξὺ Ναπολέοντος Α'
καὶ Μεττερνίχου ἐν ἔτει 1813, ὅτε ὁ λαμπρὸς κο-
μήτης τῆς δόξης τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ δὲν εἶχε
μὲν ἐκλείψει ἐντελῶς, ἀλλ' ἐκλινε προφανῶς εἰς τὴν
δύσιν του. Ἡ Αὐστρία, ὡς γνωστὸν, ἐπέμψε τότε τὸν
Πρίγγιπα Μεττερνίχον πρὸς αὐτὸν ἵνα θέσῃ, εἰ δυνατόν,
τὰς βάσεις μιᾶς διαρκούς Εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης περιο-

(*) Ἐδημοσιεύθη διὰ τῶν 18 καὶ 19 φυλλαδίων. Σημ. Πανδώρας

ρίζοντα τὰς Γαλλικὰς κτήσεις κατὰ τὰς περὶ ἐθνικῆς ἰσότητος καὶ ἰσορροπίας τότε παρὰ τῶν Μοναρχῶν καὶ ὑπ' αὐτῆς πρεσβευομένων ἀρχάς. Ὁ Ναπολέων δοκιμάσας τὸ πρῶτον νὰ σαγηνεύῃ τὸν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον, καὶ ἀποτυχὼν, δὲν συγκατετέθη ὡς ἦτον ἐπόμενον εἰς τὰς προτάσεις του, καὶ ἡ Εὐρώπη μετὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας καὶ τὴν εἰσοδὸν τῶν Συμμάχων εἰς Παρίσιους ἤλλαξε φάσιν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ὑπέστη τὴν ἱλιάδα ἐκείνην τῶν παθημάτων πεπτιεκότος μεγαλείου, τὴν συνδέουσιν αὐτὸν μετὰ τῆς ποιήσεως, τὴν ἀποθεώσασαν αὐτὸν μᾶλλον, ἢ αἱ νίκαι τοῦ Μαρέγγου καὶ τῆς Βαγράμης. Ἐὰν κρίνωμεν τὸν ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος διάλογον τοῦ Κ. Ραγκαβῆ, ὑπ' ἐποψίν πολιτικὴν, ἐὰν ἀνάλυσωμεν τὴν ἐν αὐτῷ λεπτόνοιαν καὶ δεινότητα, θέλωμεν ἀναμφιβόλως ἐπισύρει τὰ βέλη τῶν πολιτικῶν ἀντιζήλων του, διότι ἠθέλωμεν ἐπὶ τέλους βιασθῆ νὰ εἰπώμεν ὅτι μόνον ὁ τοιοῦτόν τι συγγραφεὺς δὲν εἶναι ξένος πρὸς τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν. Ἀλλὰ φιλολογικῶς, καὶ ἐν πάσῃ γραμματικῇ εἰρήνῃ κρίνοντες αὐτὸν, τὸν θεωροῦμεν ὡς μικρὸν ἀριστοῦργημα περιποιῶν τιμὴν εἰς τὴν ποιητικὴν γραφίδα τὴν δυνηθεῖσαν νὰ παραστήσῃ τόσον ζωηρῶς καὶ τόσον φυσικῶς τοὺς ἀληθεῖς χαρακτῆρας τῶν δύο σημαντικωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπὶ πολιτικῇ, μονομαχοῦντων δὲ διὰ τῶν μᾶλλον θανασίμων ὅπλων τῆς μεγάλῃς διανοητικῆς τῶν ἱκανότητος, ἐπὶ ζητημάτων ἀφορούντων τὴν εἰρήνην τοῦ Κόσμου. Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι ὅσον μεγαλύτερα εἶναι τὰ διαλεγόμενα πρόσωπα ἐν τινι συγγράμματι, τόσον μεγαλητέρα παρίσταται καὶ ἡ δυσχέρεια, νικηθείσης δὲ ταύτης, τόσον μέγας παρίσταται καὶ ὁ συγγραφεὺς. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ διαλόγου τούτου δὲν ἤξεύρω διὰ τί οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Κυρίου Ραγκαβῆ μοὶ ἐφάνησαν μικροὶ ἴσως διότι τὸ πνεῦμα χαίρει πάντοτε τὰ ἀπαράγραπτα δίκαιά του.

Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὕψους ᾧς πέσωμεν εἰς τὰ Τάρταρα ἀπὸ τῶν σοβαρῶν εἰς τὰ κωμικά· διότι οὕτω θέλει τὸ ἐπικρινόμενον σύγγραμμά. Εἶχομεν δίκαιον καλέσαντες αὐτὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου ἡμῶν ἀνθοδέσμην πολύχρουν. Ἰδοὺ δὲ περὶ τούτου καὶ ἑτέρα ἀπόδειξις. Μεταξὺ τῶν ἐν πεζῷ λόγῳ συγγραφέντων τεμαχίων ἀπαντῶμεν τελευταῖον καὶ κωμωδίαν εἰς πρᾶξιν μίαν, διὰ τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον συγγραφείσαν κατὰ τὸ 1843 καὶ α ὁ Γάμος ἀνευ κήρυξης ὡς ἐπιγραφομένην.

Ὁ ποιήσας τὸν πρὸ καιροῦ γνωστὸν α Γάμον τοῦ Κουτρούλη ὡς ἀφῆκε ταύτην τὴν φορὰν τὸν Κόθορον καὶ τὰς διατυπώσεις τῆς ἀρχαίας Ἀριστοφανείου σκηνῆς, καὶ ἐνεδύθη τὰ φυσικώτερα καὶ πραγματικώτερα ἱμάτια τῆς Σχολῆς τοῦ Μολιέρου καὶ Γολδόνου. Πολυμάθεια, εὐφυΐα, δεινότης περὶ τὰ μέτρα τῶν ἀρχαίων, καὶ διθυραμβικὸν ὕψος εἰς τὰ χαρικά ἄσματα χαρακτηρίζουσι τὸν Γάμον τοῦ Κουτρούλη· ἀπλότης φυσικῇ, ἀφθονώτερον ἄλλας κωμικῶν, καὶ ἀλήθεια περὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν δρώντων προσώπων χαρακτηρίζουσι τὸν Γάμον ἀνευ κήρυξης. Ἡ πρώτη

καὶ ἐκ τῆς διασκευῆς τοῦ μύθου, καὶ ἐκ τῶν μέτρων, καὶ ἐκ τῆς ὑποθέσεως, οὗτης πολιτικῆς, διότι ὁ ῥάπτης Κουτρούλης γίνεται ὑπουργὸς ἀνήκει εἰς τὴν μέσσην κωμωδίαν· ἡ δευτέρα ὡς κωμωδοῦσα ἐλάττωμα ἀνθρώπινον ἀνήκει, ὡς εἵπομεν, εἰς τὴν νεωτέραν.

ἔχει δὲ καὶ αὕτη ἡ σύντομος ὑπόθεσις τὸν χαρακτῆρα φύσει κωμικόν, καὶ τὴν φύσιν ἐτι κωμικωτέραν. — Ὁ Κύριος Ἀγροικογιάννης μεγαλοκτηματίας εἰς Ποντικότρυπαν τῆς Κυναίθης μεταβαίνει εἰς Ἀθήνας ὅπως νυμφευθῇ νέαν πλουσίαν, εὐγενῆ, καὶ με ἀνατροφὴν τοῦ συρμού· ἀλλὰ γενόμενος παίγιον Ἀθηναϊκῆς τινος σκευωρίας ἐπινουθείσης παρὰ τοῦ ἐραστοῦ τῆς ἀνεψιᾶς του Ἀσπασίας, Ἰπουλίδης, ἀντὶ ἐκείνου νυμφεύει τὴν ἀνεψιάν του, τὴν ὁποίαν δὲν ἤθελε νὰ νυμφεύσῃ, αὐτὸς δὲ ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὴν Ποντικὸν τρυπὴν του.

Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἔκφρασιν καὶ τὴν λοιπὴν λεπτομέρειαν ἡ μικρὰ αὕτη κωμωδία ἔχει πολλὴν τὴν πρωτοτυπίαν. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ μὴν ἀναφέρωμεν ὅτι, εἰς τὴν σκηνὴν ὅπου ὁ Ἀγροικογιάννης ἀγνοῶν ποίας προσφρήσεις τοῦ συρμού νὰ εἴπῃ ὁ πτωχὸς εἰς τὴν Ἀρχοντοῦλαν, καὶ βόλλων τὰ φέσι του ἐπὶ τῆς τραπέζης, λαλεῖ πρὸς αὐτὸ διὰ νὰ γυμνασθῇ, ἐνθουμήθημεν τὴν πρώτην σκηνὴν τοῦ Ἀμφιτρυῶνος τοῦ Μολιέρου, ὅπου ὁ δειλὸς Σωσίας ἀγνοῶν πῶς νὰ ἐξιστορήσῃ τὰ κατὰ τὴν μάχην (ἣν διὰ φόβον οὐδὲ εἶδε κἄν), βάλλει τὸν φανὸν ὃν ἐκράτει χαμὰ, ὑποθέτων ὅτι εἶναι ἡ κυρία του, καὶ γυμνάζεται τὴν διήγησιν τῆς μάχης. Φέρει δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ἡ κωμωδία χρώματά τινα τοῦ Bourgeois Gentilhomme, εἰς δὲ τὴν Η' σκηνὴν τοῦ Πηδαιπούλη, ἐνθουμείται τις ἐν μέρει τὰς Précieuses ridicules τοῦ Γάλλου κωμικοῦ. Ὡς μικρὸν προσέτι ἀνωμαλίαν ψέγμα ἐφάνη ἡμῖν καὶ τὸ ὅτι, ἐνῶ ὁ Ἰπουλίδης λαλεῖ ἐνθουσιωδῶς εἰς τὸν Ἀνδρέαν περὶ τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ Ἀγροικογιάννη, ἣν ἠγάπα, (σελ. 163 σκηνὴ 6.) καὶ δὲν δεικνύει ἀποστροφὴν διὰ τὴν σημαντικὴν τῆς προῖκα, λέγων — « Ἡ πρόστασις, καθ' ὅσας ἐλαβὼν πληροφορίας, δὲν ἦτον εὖ καταρρόνητος. Προῖξ γὰρ ! κτλ. » Ἐπὶ τέλους ἐν τῇ Θ' σκηνῇ δέχεται ταύτην μετὰ μεγάλης εὐκαλίας ἀνευ προικός. Ὡς τοπικὴ δὲ ἄγνοια δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ ἀναφερόμενον (ἐν σελίδι 177) μέγα βαρέλιον τῆς ἁγίας Λαύρας· διότι τοῦτο ὑπάρχει εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἁγίαν Λαύραν. Ἀλλ' ἐν γένει ἡ κωμωδία εἶναι χαριεστία καὶ ἀστειοτάτη· διὸ καὶ ἐτιμήθη διὰ τῆς μεγάλης συρροῆς τοῦ Κοινοῦ ὁσάκις ἐδιδάχθη εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Θέατρον.

Καὶ τοιαύτη μὲν εἶναι τὰ εἰς πεζὸν λόγον ἔργα τοῦ Κυρίου Ραγκαβῆ, ὃν ἕκαστον ἔχει ἴδιον χρῶμα, ἴδιαν ἀξίαν, καὶ ἴδιον κινεῖ διάφορον μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὰ ἐμμέτρως γεγραμμένα.

Τούτων τὰ πλεῖστα ὑπάρχοντα εἰς τὸ λυρικὸν εἶδος, ἐν ἧ δύω εἰς τὸ Σατυρικόν, καὶ τὸ πάντων σπουδαιότατον εἰς τὰ ἐπικόν, διότι εἶναι ἡ κατ' ἄκταστίχους στροφὰς μετ' ἄφρασις τῶν 6 πρώτων ἁσμάτων τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ Τορκουότου Τάσσου.

Μεταξύ δὲ τῶν διαφόρων ποιημάτων τὰ ὅποια ὁ ἐκδότης Τυπογράφος καλεῖ μετριοφρόνως ἀπλὰ ψήγματα τῆς ποιητικῆς ῥίτης τοῦ Συγγραφέως, ἀπαντῶνται πολλὰ πνέοντα χάριν Ἀνακρεόντειον, καὶ ἐρίζοντα περὶ τῶν πρωτείων μὲ τὰ ἀνθοσμίαν πνέοντα ἔπη τοῦ Ἀθανασίου Χριστοπούλου. Ἐν ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον

Καλὰ γέράματα (σελ. 240)

Εἶσαι νέα κ' εἶμαι γέρος
καὶ ἂν εἶμαι θά' ντραπῶ;
Ἐντραπὲ δὲν εἶν' ὁ ἔρως
νῆος, γέρος, σ' ἀγαπῶ.

Φεύγουν χρόνια μετὰ χρόνια
φεύγουν ὥρα τους καλή!
Ὡς σιθάζωνται τὰ χιόνια
ἔσ' τὴν λευκὴν μου κεφαλῇ.

Λευκὴ εἶναι ἄλλη ἔνοια!
φθάν' ἡ αὔρα νὰ φρεσῇ
ἔσ' τὰ μαλλιά μου τ' ἀπὸ μένος
τὰ μαλλιά σου τὰ χρυσά.

Τὸ πουλὶ τῆς Ἀφροδίτης
ἔχει ἄσπρο τὸ πτερόν
ἄσπρο εἶναι τὸ κλαδί της,
τὸ μυρσὶνι τὸ χλωρό.

Καὶ σὺ ἄσπρη μὴ δὲν εἶσαι,
ἀνθράκ' πορτοκαλλιά;
Μὴ λυσιπὸν δυσχερῆσαι
διὰ τ' ἄσπρα μου μαλλιά.

Ὅλη χάρις ἂν ἡ νέα
προχωρῇ ἀνατολῇ,
καὶ τῆς δύσεως ὥραια
εἶν' ἐπίσης ἡ στολή.

Μὴ νομίζεις μὲ φυτίδες
Πῶς τὸ πρόσωπον χαλᾷ;
Καὶ ἡ θάλασσα δὲν εἶδες
μὲ φυτίδες πῶς γελᾷ;

Καὶ ἂν ἄρχιζαν οἱ πάγοι
νὰ μαρσίνουν τὰ κλαδιά,
τὸ ξερόκλαδο δὲ πάγῳ
ἔχω πρίσινη καρδιά.

Ἐ τοὺς χοροὺς καὶ ἔς τὰ παιχνίδια
ρίχνω πέτρα τὸ βιβλίδι,
εἴ ἢ καρδιά μου εἶν' ἡ ὄψις,
δὲν γερνᾷ, δὲν ἀπαυδαί.

Ἐχω σῶμα γερασένον,
ὅμως αἰσθημα νωπόν,
κ' ὅσω ζῶ, λαλῶ καὶ πνέω
θὰ γελῶ καὶ θ' ἀγαπῶ.

Τὴν αὐτὴν φαιδρότητα πνέει καὶ τὸ ἀκόλουθον

Αἱ αἰτήσεις (σελ. 239).

Εἰς χρυσὰ μαλλιά ἐφόρει
κύκινθα λουλούδι ἡ κόρη.
— Δός, τὴν εἶπα, δός μ' αὐτό,
Κι' ἄλλο τι δὲν σὲ ζητῶ.

Ἐρυθρὰ μὲ τὸ προσφέρει,
μ' ἄσπρο σὰν τὸν κρίνον χέρι.
— Δός τὸ χέρι, δός μ' αὐτό,
Κι' ἄλλο, εἶπα, δὲν ζητῶ.

Μὲ τὸ δίδει τὸ ἀφράτο,
καὶ τὰ μάτια ῥίχνει κάτω.
— Δός τὸ βλέμμα δός μ' αὐτό,
Κι' ἄλλο, εἶπα, δὲν ζητῶ.

Μὰ μοσχὰ σὰν φῶς μὲ ῥίχνει,
καὶ ἔς τὸ στόμα γέλοιο δείχνει.
— Δός φιλὶ ἔς τὸ στόμα αὐτό,
κι' ἄλλο, εἶπα, δὲν ζητῶ.

Χεῖλιν μέλι μὲ προσβάλλει,
καὶ τὸ ἄσπρο στῆθος πάλλει.
— Δός τὰ στῆθος δός μ' αὐτό,
κι' ἄλλο, εἶπα, δὲν ζητῶ.

Σὰν τὸ κυπαρίσσι σκόμπεται,
καὶ ἔς τὴν ἀγκαλιά μου πίπτει.
— Τώρα σ' ἔχω, σὲ κρατῶ,
τίποτ' ἄλλο δὲν ζητῶ.

—ooo—

Τὴν αὐτὴν δὲ χάριν ἔχει καὶ ὁ ἀνθοπώλης. Τὰ δὲ ἐπιγραφόμενα *Θρήνος*, *Εὐτυχία*, *Ἐνθύμσις* καὶ *Ξένος* εἶναι στόνοι ἐλεγεῖακοὶ ψυχῆς διαπύρρου, ἔχοντες κάλλος τὴν ἀφέλειαν, ὕψος τὴν ἀπλότητα, καὶ στολὴν τὴν ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀρμονικωτάτην στιχουργίαν.

Λ * * *

(*Ἐπεταὶ τὸ τέλος.)

ROBERTOS EMMET.

(Συνέχ. ἴδε φιλολόγ. 235, 236, 237 καὶ 238.)

—ooo—

Γ'.

Ὅταν ὁ Ροβέρτος Ἐμμετ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν στερεάν ἢ ἱρλανδίαν, ἡττημένη καὶ ἡλωτηριασμένη, δὲν εἶδε πλεον σμασίον ζωῆς ἢ εἰρήνη τῶν τάφων διαδέχθη τὰς σπασμωδικὰς ταρχαίς, αἵτινες προηγήθησαν τῆς περὶ ἐνώσεως πράξεως. Καὶ ὅμως ἐπὶ τὴν φαινομένην ταύτην αἰνέσιαν ἐπαράττετο πάν-